

Pabėgėlių vaikų ir jaunimo neformalus ugdymas per fizinę veiklą

Alma Paškevičė, Jūratė Požėrienė

Lietuvos sporto universitetas, Kaunas, Lietuva

ANOTACIJA

Fizinė veikla traktuojama kaip viena esminių neformaliojo ugdymo realizavimo galimybių galvojant apie pažeidžiamiausių asmenų grupes, t. y. pabėgėlių vaikus ir jaunimą. Moksliniais tyrimais įrodyta, kad fizinis aktyvumas ir sportas skatina serotonino (laimės hormono) išsiskyrimą, fiziniai pratimai teigiamai veikia žmogaus intelekto vystymąsi, didina pasitikėjimą savimi. Be to, fizinis aktyvumas yra ugdymas ir stiprina visas organizmo sistemas. Tad kyla klausimas, kaip neformaliojo ugdymo procese formuojasi asmenybė? Kaip atpažįstama fizinė veikla per vidinę ir išorinę mokymo motyvaciją? Problema: neišanalizuotas pabėgėlių vaikų ir jaunimo neformalusis ugdymas per fizinę veiklą. Straipsnyje nagrinėjama neformaliojo ugdymo svarba užtikrinant neformaliojo švietimo prieinamumą socialinę atskirtį patiriantiems pabėgėlių vaikams ir jaunuoliams. Neformaliojo ugdymo tikslas – atkreipti dėmesį į fizinį aktyvumą kaip vieną iš svarbiausių sveikos gyvensenos veiksnių, nes susiformavę fizinio aktyvumo įpročiai išlieka visą gyvenimą. Dėl to pabėgėlių vaikų ir jaunimo neformaliajam ugdymui turi būti skiriamas pakankamas dėmesys.

Raktažodžiai: neformalusis ugdymas, pabėgėliai, fizinė veikla, vaikai ir jaunimas.

IVADAS

Pabėgėlis yra asmuo, kuris palieka savo šalį, nes ji yra nesaugi ir valstybė negina savo piliečių, neretai pati juos ir persekioja. Pabėgėliai yra priversti bėgti iš savo šalies dėl realių grėsmių savo gyvybei ar sveikatai – dėl karo, dėl religinio, politinio ar kitokio susidorojimo ir pan. Jei kitos valstybės jų neįsileistų, nepasirūpintų, jų lauktų mirtis arba apgailėtinas, beteisis egzistavimas (Miškinytė, Bernotaitė, 2015). Dėl nuolatinių karinių konfliktų, smurto, stichinių nelaimių pasaulyje radosi didžiausias pabėgėlių skaičius nuo Antrojo pasaulinio karo. Pabėgėliai dažnai turi mažai laiko pasiruošti staiga bėgti į ten kur jie gali rasti saugų prieglobstį. Kai kurie iš jų net daugelį metų praleidžia pabėgėlių stovyklose kaimyninėse šalyse, kol bus perkelti į trečiąsias šalis. Prieš perkėlimą ne tik vaikai, bet ir jaunimas, dažnai patiria įvairių traumų, streso dėl netikrumo, daugeliu atvejų jų mokymasis būna nutrauktas (Bartlett et al., 2017; Žibas, 2017). Dažniausiai jie nesupranta priimančios visuomenės kalbos, kultūros, institucinės ir teisinės sistemos, kitų vertybių (Crea, 2016). Migracijos politikos instituto tyrimų ataskaitoje (2015) teigiama, kad tarp pabėgėlių daugiausia vaikų ir jaunimo. Analizuojant šios amžiaus grupės pabėgėlių poreikius matyti, kad jie yra labai skirtingi ir priklauso nuo ankstesnės mokymosi patirties, migracijos istorijos, pabėgimo priežasties, nežinojimo nieko apie naujus namus (Bartlett et al., 2017). Esant tokiai situacijai, labai svarbus yra formalusis ir neformalusis ugdymas.

Neformalusis ugdymas per fizinę veiklą pasaulyje įgauna vis svarbesnę reikšmę, siekiant gerinti pabėgėlių stovyklose užimtumą ir specializuotai mokyti įvairiausių aktyvaus laisvalaikio fizinių veiklų. Fizinis aktyvumas, o ypač kryptingas sportas, ne tik ugdo bei tobulina visas žmogui būtinas ypatybes, stiprina sveikatą, bet padeda atremti aplinkos keliamus iššūkius, skatina teigiamas emocijas (Geddes, 2016). Neformalusis ugdymas yra lankstesnė ugdymo forma, orientuota į individualius pabėgėlių

bendruomenės poreikius. Įvairių šalių mokslininkai, tarp jų ir Lietuvos, nagrinėja pabėgėlių integracijos procesą ir iššūkius (Philimore, 2011; Bartkevičienė, Raudeliūnaitė, 2012; Žydžiūnaitė, 2012; Nelson et al., 2014). Pasaulyje fizinis aktyvumas pradedamas vertinti ir analizuoti kaip galima pabėgėlių vaikų ir jaunimo integracijos priemonė ne tik politikos, bet ir mokslo požiūriu. Deja, išsamių tyrimų šiais klausimais aptikta nedaug. Tad kyla klausimas, kaip neformaliojo ugdymo procese formuojasi asmenybė? Kaip atpažįstama fizinė veikla per vidinę ir išorinę mokymo motyvaciją? Tai ir paskatino atlikti tyrimą, leidžiantį pažvelgti, kaip organizuojamas pabėgėlių vaikų ir jaunimo neformalusis ugdymas per fizinę veiklą.

METODIKA

Tyrimo strategija ir logika. Atliekant pabėgėlių vaikų ir jaunimo neformaliojo ugdymo per fizinę veiklą analizę, procesas buvo suskirstytas į šiuos etapus:

1. Problemos identifikavimas, tyrimo tikslo nustatymas, mokslinės literatūros ir tyrimo duomenų rinkimo metodų parinkimas, nustatymas, tyrimo proceso organizavimas.

2. Informacijos bei duomenų rinkimas ir apdorojimas.

Prieš pradėdant tirti bet kokią aktualią temą, svarbu identifikuoti problemą, kuri yra pagrindas galutiniam rezultatui pasiekti. Tyrimas grindžiamas mokslinės literatūros analizės metodu siekiant atskleisti pabėgėlių vaikų ir jaunimo neformaliojo ugdymo per fizinę veiklą teorinę sampratą.

TYRIMO REZULTATAI IR APTARIMAS

Neformaliojo ugdymo teorinė interpretacija. Neformalusis ugdymas – tai reiškinys, seniai paplitęs visame pasaulyje tarp mokslininkų ir turintis savas ištakas bei istoriją. Kaip teigia J. Ruškus ir kt. (2009), neformaliojo švietimo svarbus elementas, ypač kalbant apie neformalųjį vaikų švietimą, yra papildomos neformaliojo švietimo programos. Tai programos, teikiančios papildomo ugdymo paslaugą vaikams, susidūrusiems su įvairiomis kliūtėmis, bet vis dar lankantiems mokyklą. Ypatingą reikšmę pabėgėlių integracijai, anot daugelio mokslininkų, turi neformalusis ugdymas (Xue, 2007; Stubbs, 2008; Bonfiglio, 2010; Moser, 2012). Vertinant tai, kad šie vaikai yra labiau pažeisti karinių konfliktų, skurdo ir pan., neformalusis ugdymas yra galimybė jiems adaptuotis. Svarbu atkreipti dėmesį, kad derinant formalųjį ir neformalųjį ugdymą pabėgėlių vaikai integruojasi į socialinės mokyklos aplinką ir taip jie gali neatitolti nuo formaliojo švietimo sistemos. Palaikymo ir papildomo ugdymo paslaugos yra specifinės, pritaikytos kiekvienam vaikui pagal situaciją ir teikiamos ne mokyklos, bet valdžios, nevyriausybinų organizacijų ar bendruomenės iniciatyva (Bonfiglio, 2010; Moser, 2012).

J. Petnuchova (2012) teigia, kad ugdytiniui yra svarbu dalyvauti neformaliojo ugdymo procese norint patenkinti savo interesus, tobulinti įgūdžius. Neformaliojo ugdymo tikslas – plėsti akiratį, gilinti žinias įvairiose srityse, tobulinti pomėgius, taip pat siūlyti kursus, mokymus, programas. Neformaliojo švietimo atsiradimą lėmė greitas individo poreikis prisitaikyti prie nuolat kintančių gyvenimo sąlygų. Papildomas ugdymas yra svarbus ugdytinių asmenybės ugdymui. Pabėgėlių vaikai ir jaunimas į Šiaurės Ameriką, Europą ir Australiją atvyksta su sena švietimo patirtimi ir bando integruotis su turimomis žiniomis per tokį neformalųjį ugdymą, kaip rašto mokymas, raštingumas, sportinių žaidimų pažinimas. Ypatingas dėmesys skiriamas pabėgėlių vaikų ir jaunimo neformaliajam ugdymui. Ugdymas – tai

sudėtinė socializacijos proceso dalis, sudaranti sąlygas asmenybės kaitai bet kuriuo amžiaus tarpsniu. Neformalųjį ugdymą papildantis formalusis švietimas yra sritis, kur savo kompetencijas gali ugdytis įvairių gebėjimų jaunuoliai (Dryden-Peterson, 2016). Remiantis Tarptautinio švietimo ir ugdymo planavimo instituto tyrimo duomenimis, pažymima, kad neformaliojo ugdymo formos yra tinkamos ir laisvai prieinamos tokiai tikslinei grupei kaip pabėgėliai (Hopma, Sergean, 2015). Pabėgėlių edukaciniame procese svarbiausiais tampa pasitikėjimo savimi ugdymas, multikultūrinio bendravimo, socialinių įgūdžių ugdymas, mokymosi motyvacijos skatinimas ir sėkmingos mokymosi patirties įgijimas. Formaliojo ir neformaliojo ugdymo koncepcija pateikiama paveiksle.

Pasirenkamasis vaikų ugdymas (pgl. Šį - Kitas neformalusis vaikų švietimas)	
Formalųjį švietimą papildantis ugdymas	Neformalusis vaikų ugdymas
<ul style="list-style-type: none"> • Ilgalaikės programos • Gali vykdyti muzikos, dailės, menų, sporto ir kitos FŠPU mokyklos • Tikslas – sistemiskai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius ir suteikti papildomų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų 	<ul style="list-style-type: none"> • Trumpalaikės programos • Gali vykdyti neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai ir FŠPU mokyklos • Tikslas – ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas bendrąsias kompetencijas

Pav. Neformaliojo švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo sampratos schema
(Navickaitė, 2016)

Paveiksle matyti, kad neformalusis ugdymas skirtas daugiau asmenybės bendrųjų kompetencijų ugdymui, mažiau įpareigojantis, o formalusis – dalykinių kompetencijų ugdymui. Formalusis ugdymas – griežtai standartizuotas, gerai organizuotas, aiškūs vertinimo kriterijai, baigus įstaigą suteikiamas išsilavinimą patvirtinantis dokumentas, o neformalusis – daugiau orientuotas į ugdytinio kvalifikacijos tobulinimą ir papildomų kompetencijų įgijimą.

Neformalusis ugdymas daro įtaką asmenybės raidai, nes formaliojo ugdymo metu įgytų kompetencijų nepakanka sąmoningam, visapusiškam asmenybės ugdymui. Produktyvus neformaliojo ugdymo organizavimas sudaro sąlygas atitraukti paauglius nuo beprasmiškos veiklos. Paauglių laisvalaikio užimtumas yra svarbus prevencinis veiksnys, lemiantis sėkmingą socializaciją. Neformaliojo ugdymo svarba didėja ne tik išsivysčiusiuose Vakarų šalyse, bet ir besivystančiose – tokiose kaip Afrika (Dryden-Peterson, 2016).

Neformalusis ugdymas remiasi idėjomis, kurios būdingos kognityvinei ugdymosi teorijai, nes mokymasis yra aktyvus prasmingas procesas. Kognityviosios raidos mokymosi samprata pereina iš tokių biheivoristų neišspręstų problemų kaip kokybinė mokymosi teorija, teorinio mąstymo ypatumai. Kognityvioji mokymosi teorija žvelgia į žmogų kaip aktyvų, tikslo siekiantį, gaunantį, apdorojantį ir kuriantį informaciją. Visgi pabrėžiamas informacijos apdorojimas, o ne rezultatas. Mokymasis suvokiamas kaip ugdytinių mokymasis, naujų dalykų išmokimas, iš dalies susiejant juos su jau

turimomis, įgytomis žiniomis bei įgūdžiais. Kognityvioji teorija tyrinėja mąstymo procesus mokantis (Piaget, 1997; Žukauskienė, 2012).

J. Piaget'o (1997) požiūriu, mokymas paremtas uždavinių sprendimu, savarankišku darbu, orientuotas į atradimus. Autorius teigia, kad vaikai vystydamiesi priima iššūkius ir sprendžia įvairias problemas, nagrinėja įvairius klausimus, remiasi bendradarbiavimu ir bendravimu mokantis (Žukauskienė, 2012). Žmogus gimdamas stengiasi kuo lanksčiau prisitaikyti prie esamos aplinkos. Kognityvioji teorija pabrėžia, kad žmonės mąsto ir renkasi patys, kad jų mintys ir supratimas turi įtakos ateities veiksams ir mintims. Teorijoje mažai analizuojami individo motyvai ir elgesio pasekmės. Didesnis dėmesys sutelkiamas į asmens mąstymą ir jo dėka sukuriama naują elgesio būdą. J. Piaget'as (1997) manė, kad kognityviškai jaunuolis yra subrendęs per formalus operacinio mąstymo laikotarpį, nes abstrakčiai mąstyti pradeda maždaug 11-ais gyvenimo metais, ir šis mąstymas susiformuoja iki 16 metų amžiaus. Neformalusis ugdymas remiasi idėjomis, kurios būdingos kognityvinei ugdymosi teorijai, nes ugdymasis yra aktyvus prasmingas procesas (Breidokienė, Jusienė, 2012; Žukauskienė, 2012).

J. Piaget'o (1997) teorija plačiai naudojama mokyklų sistemose visame pasaulyje kuriant vaikų mokymo programas. Jo teorija sukūrė vaikų amžiaus raidos idėjas. Ši idėja naudojama prognozuoti, ką vaikas gali arba ko negali suprasti, priklausomai nuo jo vystymosi etapo. Pagrindinis J. Piaget'o (1997), prieštaravimas vaikų psichologijos srityje buvo supratimas, kad vaikai konstruoja savo žinias ir mokosi per patirtį. Pedagogai naudoja autoriaus žinias, formuodami savo mokymo programas ir veiklą, aplinkos, kur vaikai gali „mokyti per patirtį“, sukūrimą. Kognityvinis požiūris į mokymosi procesą susijęs su tuo, kaip žmogus mokosi ir kaip mokymasis gali būti veiksmingas (Lesinskienė, Karalienė, 2008; Barrouillet, 2015).

Apibendrinant galima teigti, kad šalia formaliojo ugdymo turi būti neformalusis, nes neformalusis ugdymas daugiau lemia asmenybės raidą, o formaliojo ugdymo metu įgytų kompetencijų nepakanka sąmoningam, holistiniam asmenybės ugdymuisi. Taip pat svarbu pabrėžti, kad neformalusis ugdymas turi lankstesnę mokymosi programą, kuri yra naudinga ne tik vienam žmogui, bet ir visai visuomenei padedant ugdyti asmeninius gebėjimus ir atsakingai veikti jį supančioje aplinkoje.

Vidinės ir išorinės mokymo(-si) motyvacijos. Analizuojant pabėgėlių vaikų ir jaunimo neformalųjį ugdymą per fizinę veiklą, būtina aptarti vidines ir išorines mokymo(-si) motyvacijas. Vaikai ir paaugliai yra viena iš pagrindinių grupių, skatinanti aktyvų gyvenimo būdą, nes jiems reikia fizinio aktyvumo jų sveikam vystymuisi. Ugdoma šios amžiaus grupės fizinė veikla yra svarbi, trunkanti visą gyvenimą. Nustatyta, kad fizinio aktyvumo lygis paauglystėje yra vidutiniškai susijęs su suaugusiųjų fiziniu aktyvumu (Nurmi et al., 2016).

Motyvacija yra viena iš ugdymo procese fizinį aktyvumą lemiančių problemų. Motyvacija paaiškina žmogaus elgesį, kryptį, intensyvumą, atkaklumą ir kokybę. Motyvacija naudojama kaip priklausomas arba tarpinis kintamasis, atpažįstant žmonių elgesio įvairovę veiklose ir situacijose. Žmogaus elgesį dažnai nulemia vaikystėje išugdytos pamatinės kultūrinės vertybės, normos ar tradicijos. Tai turi įtakos elgesiui su kitos lyties, religijos ar etninės grupės asmeniu (Wulf et al., 2016). Švietimas laikomas pagrindiniu motyvacijos mokyti veiksniu ir didina ugdytinių dėmesio ir pastangų

koncentraciją konkrečios mokymosi veiklos ugdymuisi. Šiuo požiūriu didžiausias iššūkis tenka mokytojui, nes nuo jo priklauso besimokančiojo motyvacija.

Asmenybės motyvacija priklauso nuo dviejų veiksnių grupių palaikomosios ir skatinamosios (Herzberg, 1996) ir dviejų pagrindinių vidinės ir išorinės motyvacijos kategorijų (Buckley, Doyle, 2016). Dažnai tai paaiškinama per filosofinę žmogaus būtį, kuri *nori daugiau negu gali, o gali daugiau negu privalo*. Individas yra visuomet veikiamas išorinių ir vidinių veiksnių, kurie dažnai nulemia jo elgesį esant skirtingoms situacijoms. Kaip tegia F. Herzberg'as (1996), motyvacija lemia asmens poreikius, ir tuo remiantis sudaromos sąlygos treniruotis, gauti materialų atlygį, sportininko ir trenerio santykius, santykius su komandos draugais. Motyvaciniai veiksniai skatina asmenį tobulėti, pripažinti laimėjimus. Vidinė motyvacija reiškia, kad besimokantieji domisi tuo, ką gauna mokymosi procese, atsiskleidžia bei išryškėja jų įgimtos psichologinės kompetencijos, savo nuomonės turėjimas. Vidinė motyvacija glaudžiai siejasi su kognityvinėmis elgesio teorijomis. J. Piaget'as (1997) moksliniame darbe teigia, kad pasaulio pažinimo srityje žmonės dažnai pasimeta. Nesupranta, kodėl jo vidinės pasaulio suvokimo žinios, perduotos artimos aplinkos, skiriasi nuo to, ką gauna mokykloje. Todėl pagrindiniu mokymosi veiksmu laikomas šio neatitikimo pašalinimas. Kalbant apie išorinę motyvaciją, svarbu suprasti, kad tai yra priemonė, santykinai atskirianti mokymosi turinį ir dalyką. Išorinė motyvacija siejama su žmogaus mokymosi mokytis elgesio teorijomis ir skirta mokymosi elgsenai valdyti bei kontroliuoti. Ši filosofija paaiškina, kad mokymasis geriausiai atskleidžia asmens elgesį, aplinką, pomėgius, rezultatus (apdovanojimus), įvaizdį, sveikatą (Buckley, Doyle, 2016). J. Gavin'as ir kt. (2014) teigia, kad pagrindinis skirtumas tarp vidinės ir išorinės motyvacijos yra tas, kad vidinė motyvacija išryškina žmogaus savivoką, įsitikinimus ir vidinius poreikius, o išorinė priklauso nuo aplinkinių skatinamų veiksnių. T. Saevi'io (2015) teigimu, ugdymas priklauso nuo aplinkos ir išskiria mokymosi proceso ir psichologinių bei sociologinių veiksnių, ugdytojo ir ugdytinio tarpusavio santykių ryšius. Žinant šiuos veiksnis, galima įvardyti mokymosi motyvacijos stokos ar netgi socialinės adaptacijos sunkumus, ir tai ypač svarbu nagrinėjant pabėgėlių neformalųjį ugdymą. A. Sharma (2016), remdamasis S. Froido atradimais apie sąmonės (pasąmonės) motyvaciją, teigia, kad yra tam tikrų motyvų, kurių mes dar nežinome, nes jie yra veikiami už mūsų pasąmonės. Tie motyvai, kuriuos valdome savo sąmonėje, lieka pasąmonėje ir daro įtaką mūsų elgesiui. Vienas iš keleto tokio elgesio pavyzdžių yra neracionalus elgesys ar amnezija.

Apibendrinant galima teigti, kad išorinė ir vidinė motyvacija yra savotiškas ugdymosi procesas, suteikiantis fizinei veiklai kryptį bei skatinantis individą siekti užsibrėžtų tikslų nepaisant patiriamų sunkumų. Visgi motyvacijos tikslo pasiekimą lemia aplinkos veiksniai, suteikiantys galimybę dalyvauti neformaliojo švietimo veikloje. Taigi vaikai ir jaunimas, norėdami būti fiziškai aktyvūs, turi norėti pradėti kurti savo fizinio aktyvumo vystymosi procesą. Pastebima, kad vidinę motyvaciją lemia profesinis tyrinėjimas ir ji yra stipresnė už išorinę motyvaciją.

IŠVADOS IR PERSPEKTYVOS

Analizuojant asmenybės raidą neformaliojo ugdymo procese, darytina išvada, kad neformalusis ugdymas, turintis savas ištakas ir istoriją, lanksčią mokymo(-si) programą, yra tinkamas ir laisvai prieinamas tokiai tikslinei grupei kaip pabėgėliai. Švietimo procese egzistuoja vidinės ir išorinės

motyvacijos veiksniai, kurie gali padėti spręsti mokymo(-si) motyvacijos trūkumus, socialinės adaptacijos sunkumus pabėgėlių neformaliojo ugdymo srityje. Išorinė ir vidinė motyvacija yra savotiškas ugdymosi procesas, suteikiantis fizinei veiklai kryptį bei skatinantis individą siekti užsibrėžtų tikslų nepaisant patiriamų sunkumų. Vidinę motyvaciją lemia profesinis tyrinėjimas ir ji yra stipresnė už išorinę motyvaciją.

LITERATŪRA

1. Barrouillet, P. (2015). Theories of cognitive development: From Piaget to today. *Developmental Review*, 38, 1–12.
2. Bartkevičienė, A., Radeliūnaitė, R. (2012). Imigrantų, atvykusių iš ne Europos Sąjungos šalių, integracijos priemonių poreikis Lietuvoje. *Socialinis darbas*, 11 (2), 346–349.
3. Bartlett, L., Mendenhall, M., Ghaffar-Kucher, A. (2017). Culture in acculturation: Refugee youth's schooling experiences in international schools in New York City. *International Journal of Intercultural Relations*, 60, 109–119.
4. Bonfiglio, A. (2010). Learning outside the classroom: Non-formal refugee education in Uganda. New issues in refugee research. Research paper No. 193 [interaktyvus: žiūrėta 2019 03 28]. Prieiga internetu: <http://www.unhcr.org/4cd953cb9.pdf>
5. Breidokienė, R., Jusienė, R. (2012). Savireguliacija ankstyvoje vaikystėje: sampratos problematika. *Psichologija*, 46, 27–44.
6. Buckley, P., Doyle, E. (2016). Gamification and student motivation. *Interactive Learning Environments*, 24 (6), 1162–1175.
7. Crea, T. M. (2016). Refugee higher education: Contextual challenges and implications for program design, delivery, and accompaniment. *International Journal of Educational Development*, 46, 12–22.
8. Dryden-Peterson, S. (2016). Refugee education in countries of first asylum: Breaking open the black box of pre-resettlement experiences. *Theory and Research in Education*, 14 (2), 131–148.
9. Gavin, J., Keough, M., Abravanel, M., Moudrakovski, T., Mcbrearty, M. (2014). Motivations for participation in physical activity across the lifespan. *International Journal of Wellbeing*, 4 (1), 46–61.
10. Geddes, A., Scholten, A. (2016). *The Politics of Migration and Immigration in Europe*. 2nd ed. Sage. London.
11. Herzberg, F. (1996). *Work and the Nature of Man*. Cleveland: Word.
12. Hopma, A., & Sergean, L. (2015). *Planning Education with and for Youth*. UNESCO. IPE. Internet link: <http://portlas.emokykla.lt/Documents/Methodiniai%20leidiniai/SPPC/emocines.pdf>
13. Lesinskienė, S., Karalienė, V. (2008). *Emocinės raidos įtaka tolimesniam vaiko asmenybės vystymuisi: Metodinės rekomendacijos pedagoginių psichologinių tarnybų specialistams*,

- ikimokyklinio ugdymo pedagogams, tėvams*. Vilnius [interaktyvus: žiūrėta 2019 03 28]. Prieiga internetu: https://mafiadoc.com/emocins-raidos-taka-tolimesniam-vaiko-vietimo-portalas_59f4533a1723dda01584f3b7.html
14. *Migracijos politikos institutas (Migration Policy Institute)*. (2015). *The integration outcomes of U.S. refugees: Successes and challenges*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
  15. Miškinytė, R., Bernotaitė, S. (2015). Liaukimės tikėję mitais apie pabėgėlius: Europos islamizacija ir nusikalstamumas (1 dalis) [interaktyvus: žiūrėta 2019 09 28]. Prieiga internetu: <https://manoteises.lt/straipsnis/pabegeliai-liaukimes-tikeje-mitais/>
  16. Moser, H. (2012). *Opening Doors to Adult Education for Migrants. Guidelines for Working with Education Ambassadors. Grundtvig “Learning Community”*. Graz, Austria [Interaktyvus: žiūrėta 2019 03 28]. Prieiga internetu: <http://www.learning-community.eu/>
  17. Navickaitė, M. (2016). Ugdymo proceso kokybės neformaliojo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokykloje valdymas: daktaro disertacija Kaunas: VDU.
  18. Nelson, D., Price, E., Zubrzycki, J. (2014). Integrating human rights and trauma frameworks in social work with people from refugee backgrounds. *Australian Social Work*, 67 (4), 569–575.
  19. Nurmi, J., Hagger, M. S., Haukkale, A., Araujo-Soares, V., Hankonen, N. (2016). Relations between autonomous motivation and leisure – time physical activity participation: The mediating role of self-regulation techniques. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 38, 128–137.
  20. Petnuchova, J. (2012). Non-Formal and informal education: Where does it go in the Slovak Republic?. Online Submission. *US-China Education Review*, B6, 614–625.
  21. Philimore, J. (2011). Refugees, acculturation strategies, stress and integration. *Journal of Social Policy*, 40 (3), 582–585.
  22. Piaget, J. (1997). *The Moral Judgment of the Child*. New York: Simon and Schurter.
  23. Ruškus, J., Žvirdauskas, D., Stanišauskienė, V. (2009). *Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai. Mokslo studija*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
  24. Saevi, T. (2015). *Learning and pedagogic relations*. In D. Scott and E. Hargreaves (Eds.), *The Sage Handbook of Learning*. London: Sage.
  25. Sharma, A. (2016). Types of motives: Biological, social and personal motives [interaktyvus: žiūrėta 2019 03 10]. Prieiga internetu: <http://www.psychologydiscussion.net/motive/types-of-motives-biological-social-and-personal-motives-psychology/694>
  26. Stubbs, S. (2008). *Inclusive Education: Where there are Few Resources*. Oslo, Norway: The Atlas Alliance Publ.
  27. Wulf, G., Lewthwaite, R. (2016). Optimizing performance through intrinsic motivation and attention for learning: The optimal theory of motor learning. *Psychonomic Bulletin & Review*, 23 (5), 1382–1414.

28. Xue, L. (2007). *Portrait of an Integration Process Difficulties Encountered and Resources Relied on for Newcomers in their first 4 Years in Canada. Evidence from Three Waves of the Longitudinal Survey of Immigrants to Canada* [interaktyvus: žiūrėta 2019 03 28]. Prieiga internetu: <http://www.cic.gc.ca/english/pdf/research-stats/portrait-integr-process-e.pdf>
29. Žibas, K. (2017). *Lietuvos visuomenės nuostatos prieglobsčio suteikimo ir pabėgėlių integracijos klausimais: apklausos rezultatai*. Konferencijos medžiaga, LR seimas, 2017 10 09.
30. Žydžiūnaitė, V. (2012). *Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos vertinimo modelis (įrankis): Monografija*. Vilnius: Sorre.
31. Žukauskienė, R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius: Margi raštai.

Non-Formal Education of Children and Young People by Physical Activity

Alma Paškevičė, Jūratė Požėrienė

Lithuanian Sports University, Kaunas, Lithuania

ABSTRACT

Research background. Physical activity is considered to be one of the most important opportunities for the realization of non-formal education, considering the groups of the most vulnerable persons, i.e. refugee children and young people. Physical activity and sport shape the development of human mobility and at the same time develop and strengthen all systems of the body. So the question arises, how does the development of personality occurs in the process of non-formal education? How is physical activity recognized through internal and external training / motivation factors? The above-mentioned aspects form the basis for the scientific problem of this study. The article analyses the contextualization of non-formal education development, deepens the basis of internal and external motivation in order to reveal informal education of refugee children and youth through physical activity.

The aim was to analyse the non-formal education of refugee children and youth through physical activity.

Method. The method of scientific literature analysis was used in the study.

Results and conclusions. When analysing the development of personality in the process of non-formal education, the conclusion is that non-formal education has its own origins and history, in which a flexible curriculum is suitable and freely available to such a target group as refugees. There is also a factor of internal and external motivation in the educational process, which could address the shortcomings of teaching / learning motivation, the difficulties of social adaptation, which is important in the analysis of non-formal education of refugees.

Keywords: non-formal education, refugees, physical activity, children and youth.